

Hüseyin Nihal Atsız'ın Ruh Adam Romanında Mental Fiillerin İncelenmesi

Deniz Güvenmez | ORCID: 0000-0002-0508-2557 | denizbjk51@gmail.com

Yüksek Lisans Öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, Niğde, Türkiye

Öz

Dil; canlı, dinamik ve üretken bir aktarım aracıdır. Dil, medeniyetin temel taşıdır. Medeniyeti de insanlar oluşturur. Dolayısıyla dil, insanlığın ve uygarlığın iletim aracıdır. İnsanlar var olduğu günden beri düşüncelerini ve duygularını dil sayesinde gelecek kuşaklara aktarmıştır. Bu aktarımı sağlayan en önemli dil ögesi fiillerdir. Fiil, devinin demektir. Hareketleri, düşünceleri ve duyguları geleceğe fiiller taşır. Edebiyat ise tüm bunların yansımasıdır. İnsanın dış dünyadan kendini soyutladığı ve insanın kendine yarattığı bir düşünce dünyasıdır. Tüm bu dil ve edebiyat zenginliğinin içinde mental fiiller önemli bir yer tutar. İnsanın düşünce ve duygu dünyasını anlatan, zihinsel süreçlerin bir ürünü olarak mental fiil kavramı ortaya çıkmıştır. Mental fiil, zihinsel sürecin ve insan beyninin aynasıdır. Düşünceler ve duygular hatta algılar bu zihinsel süreç sayesinde dışarı vurulur. Mental fiiller birçok çalışmaya konu olmuştur. Bu çalışmalarda mental fiiller, genellikle dil bilgisi bakımından incelenmiş ve bu incelemelere edebî metinler pek kullanılmamıştır. Bu nedenle bu alandaki boşluğa küçük bir katkı sunmak için edebî metinlerde mental fiiller incelenmek istenmiş ve bunun için de Hüseyin Nihal Atsız'ın *Ruh Adam* romanı seçilmiştir. Çalışmada mental fiiller “algı, etki ve idrak” olarak üç gruba ayrılmıştır. Fiiller incelenirken ek fiille yüklem olmuş isimler, fiilimsiler dikkate alınmamıştır. Çalışmada 3310 mental fiil tespit edilmiştir. Bu sayının 368'ini algı fiilleri, 1082'sini etki fiilleri, 1861'ini idrak fiilleri oluşturmaktadır. Romanda idrak ve etki fiillerinin çoğunluğu elde etmesi Atsız'ın düşünce ve duyguya daha fazla önem verdiği ve bunun da romanın konusuyla paralellik oluşturduğu görülmüştür. Bu da romanın mental düşünceye

ve mental sürece ne kadar önem verdiğini şeklinde yorumlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Mental fiil, Ruh Adam, Dil, Roman, Hüseyin Nihal Atsız.

Atıf Bilgisi

Güvenmez, Deniz. "Hüseyin Nihal Atsız'ın Ruh Adam Romanında Mental Fiillerin İncelenmesi". *Nisar* 1 (Kasım 2022), 129-163.

Geliş Tarihi	10.11.2022
Kabul Tarihi	17.11.2022
Yayın Tarihi	30.11.2022
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme Bu çalışma Doc. Dr. Mervem Arslan danışmanlığında Mayıs 2022 tarihinde sunduğumuz Hüseyin Nihal Atsız'ın Ruh Adam Romanında Mental Fiillerin İncelenmesi başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - Turnitin
Etik Bildirim	nisardergisi@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Examination of Mental Verbs in Hüseyin Nihal Atsız's Novel Soul Man

Deniz Güvenmez | ORCID: 0000-0002-0508-2557 | denizbjk51@gmail.com

Graduate Student, Niğde Ömer Halisdemir University, Graduate School of Social Sciences,
Contemporary Turkish Dialects and Literature, Niğde, Türkiye

Abstract

Language; it is a lively, dynamic and productive transfer tool. Language is the cornerstone of civilization. Humans make civilization. Peoples, transfers own ideas and feeling at future generations since their exist day by means of language. Verbs, are most important language element in providing this transfer. Verb, means action and idea. Verbs carry actions, thoughts, and feelings into the future. Literature is the reflection of all these. It is a world of thought in which man isolates himself from the outside world and creates for himself. Mental verbs have an important place in all this richness of language and literature. Mental verbs, concept emerged for tell people's idea and feeling world as mental processes product. The mental verb is the mirror of the mental process and the human brain. Thoughts and emotions, even perceptions, are released through this mental process. Mental verbs be the subject to many research. Usually examined in terms of grammar in this researchs and did not a lot take place in literary works. So, elected as a field of study Hüseyin Nihal Atsız's Soul Man novel. Mental verbs, separated as "perception, effect, grasp" three groups in this research. Gerundials, predicate nouns with additional verb not taken into account while examining the verbs. In the study, 3310 mental verbs were identified. Of this number, 368 acts of perception, 1082 acts of influence and 1861 acts of perception. It has been seen that Atsız gives more importance to thought and emotion and this creates parallelism with the subject of the novel.

Keywords

Mental Verb, Soul Man, Language, Novel, Hüseyin Nihal Atsız.

Citation

Güvenmez, Deniz. "Hüseyin Nihal Atsız'ın Ruh Adam Romanında Mental Fiillerin İncelenmesi". *Nisar 1* (Kasım 2022), 129-163.

Date of Submission	10.11.2022
Date of Acceptance	17.11.2022
Date of Publication	30.11.2022
Peer-Review	Double anonymized - Two External * This article is extracted from my master thesis dissertation entitled "Assoc. Prof. Mervem Arslan", supervised by Examination of Mental Verbs in Hüseyin Nihal Atsız's Novel Soul Man (Master's Thesis Niğde Ömer Halisdemir University, Niğde/Türkiye, 2022).
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	nisardergisi@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Dil, bireyin ve doğal döngünün en temel unsurlarından biridir. İnsan, varlığını dil sayesinde anlamlı kılar; yaşantı, dil ile önem kazanır. Dil, tüm bu doğal döngüde varlığını sürdürürken edebiyatta da temel yapı taşı görevini üstlenir. Dilin kullanımı, unsurları, bağlayıcı görevi, edebiyatın ve dil bilimin en büyük uğraşları arasına girmiştir. Dilin aktarımında rol oynayan sözcükler ve bu sözcüklerden olan fiiller büyük öneme sahiptir. Fiil demek hareket demektir, iş ve düşünce demektir. Doğal olarak da zihin demektir. Zihin etkinliklerinin bir ürünü olarak fiiller ortaya çıkmaktadır ve bu fiiller “mental fiil” adı altında tanınmaktadır. Şahin’e¹ göre bir mental süreç sonucu ortaya çıkan idrak ile algılamayla, duygularla ilgili fiillere “mental fiil” (zihin fiili) denir. Sonuç olarak mental fiil, duygusal ve zihinsel sürecin bir ürünüdür, denilebilir. Duygu ve düşünceyi, aşkı ve zekâyı yapıtlarında ustaca birleştiren Hüseyin Nihal Atsız, Türk edebiyatının unutulmaz kalemleri arasındadır. En önemli romanlarından biri olarak gösterilen Ruh Adam, mental fiillerin etkili bir şekilde incelenebileceği bir çalışma alanı olarak görülmüştür ve 1861 idrak fiilinin, 1082 etki (duygu) fiilinin ve 368 algı fiilinin saptanması çeşitlilik oluşturma yönüyle bu görüşü desteklemiştir. Mental fiiller, kapsamı geniş olan fiil topluluğudur. Algılama süreci, duygular, zihin dünyası, anımsamak, düşünmek terimleri kısacası zihin ve his yapısıyla ilgili olan her fiil ve tepki mental fiil kapsamına girmektedir. Dil bilimi ve Türk edebiyatının birleştiği bu çalışmada Hüseyin Nihal Atsız’ın Ruh Adam romanı çalışma alanı seçilmiştir. Araştırma Hüseyin Nihal Atsız’ın Ruh Adam romanı ile sınırlıdır. Romandaki mental fiiller Erdem’in yöntemine göre incelenmiştir. Erdem², Türkmen Türkçesi Hareket Fiillerinin “İstem”e Göre Anlam Değişimleri adlı çalışmasında Halliday’ın mental fiil gruplarını inceleyerek bu fiilleri üç başlıkta toplamıştır. Bu yöntemle göre mental fiiller; algı, idrak ve etki olmak üzere üç başlığa ayrılır. Romanda ek fiille yüklem olmuş isimler ve isim grupları, fiilimsi grupları, zarflar ve sıfatlar inceleme alanına dâhil edilmemiştir. İnceleme yalnızca çekimli fiiller ve ek fiille birleşik zaman oluşturmuş fiiller üzerine yapılmıştır. Bu

¹ Savaş Şahin, “Mental Fiil Kavramı ve Türkiye Türkmen Türkçesinde Mental Fiiller”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(2012), 46-49.

² Melek Erdem, “Türkmen Türkçesinde Hareket Fiillerinin ‘İstem’e Göre Anlatım Değişimleri”, *Ankara Üniversitesi Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2(2006),39-46.

incelemelerin amacı, mental fiillerin sadece dil bilim alanında değil edebiyat ve tarih alanlarında da etkinliğini göstermektir. Çalışmanın amacını fiillerin bu alandaki etkinliğinin incelenmesi oluşturmaktadır.

1. Dil Kavramı Üzerine

Dil, kişilerin, toplumların ve evrenselliğin aktarımını sağlayan önemli unsurlardandır. İnsan, varlığını dil sayesinde anlamlı kılar; yaşanan, dil ile önem kazanır. Duygular, düşünceler, yaşananlar ve daha fazlası dil ile aktarılır. Geleceği şekillendiren savaşlar ve barışlar dil ile başlar, dil ile biter. Dil bir pusuladır. İnsanı diğer varlıklar arasında ayrı bir yere koyan, anlamlı kılan yolun pusulasıdır. Dil, tüm bu doğal döngüde varlığını sürdürürken edebiyatta da temel yapı taşı görevini üstlenir. Dilin kullanımı, unsurları, bağlayıcı görevi, edebiyatın ve dil bilimin en büyük uğraşları arasına girmiştir. Dilin çeşitli tanımları yapılmıştır. Ergin³ göre dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir. Gizli bir anlaşma sistemi olması dilin tek bir kalıpla yetinmediğini gösterir. Günay⁴ ise dilin özelliklerini şu şekilde sıralar: Dil, belli bir grup içinde konuşulur, yani tek bir kişiye ait dil yoktur. Bu da dil denen olgunun kurallarını, birden çok kişinin bilmesi demektir. Dil, iletişim amacıyla vardır. İletişim en az iki kişi arasında gerçekleşir. Dil, toplumsal bir olgudur. Dil, bir kavram ya da anlamsal içerikle, bir sessel imgeden oluşan gösterge dediğimiz saymaca ve uzlaşımsal nesnelere kullanıldığı bir dizgedir. Kendisi olmadığı halde kendisi yerine kullanılan göstergeler dizgesi dili oluşturur. Aksan⁵ ise şöyle bir tanım yapar: Dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sınırlarını bugün de çözemediğimiz büyüklü bir varlıktır. O gerek insan gerek toplum gerekse insan ve toplumdan ayrı düşünülemez olan bilim, sanat, teknik gibi bütün alanlarla ilgili bulunan, aynı zamanda onları oluşturan bir kurumdur. Tüm bu tanımların ortak bir yönü varsa o da dilin çok yönlü oluşudur yani hareketliliğidir. Bu hareketin temelinde de

³ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi* (İstanbul: Bayram Basım Yayım, 2008), 3.

⁴ Veli Doğan Günay, *Dil ve İletişim* (İstanbul: Multilingual, 2004), 13-14.

⁵ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 11.

düşünce ve duygu unsurları yer almaktadır. Bu durum da başta fiillerin sonra da mental fiillerin çıkışını açıklamaktadır.

2. Fiil ve Fiilin Dildeki Yeri

Dil; hareketli ve zaman içinde değişim gösteren, gelişen, canlı bir varlıktır. Bu değişimin ifade edilmesi için fiillere ihtiyaç vardır. Fiil, devinim demektir. Cümledeki işi, durumu ya da oluşu ifade edebilmek için fiillere ihtiyaç duyulur. Fiiller, dilde devinimi simgeleyen ve ifadeye dönüştüren sözcüklerdir. Banguoğlu⁶, Türkçenin Grameri kitabınının 8. bölümünde fiili şöyle açıklar: “Bir kılış, bir durum veya oluşu, toplu bir deyimle olup biteni anlatan kelimeye fiil adını veririz.” Örnek olarak da “kılmak, kesmek, durmak, kalmak, olmak, büyümek” fiillerini verir. Bilgegil⁷ fiiller için: “Gerçek veya itibari varlıklarla niteliklere bağlanmak şartıyla bir eylemin zaman içinde vuku bulup bulmamasıyla ilgili haber yahut dileği veya eylem söz konusu edilmeksizin gerçek ve itibari varlıklarla nitelikler hakkında verilen hükmü ifade eden kelimeler fiil adını alır.” demektedir. Ergin⁸, fiil köklerinin nesnelere hareketlerinin dildeki karşılığı olduğunu belirtir ve zaman ile mekâna bağlı tüm iş, oluş ve hareketi fiil olarak adlandırır. Kaya⁹, anlatımda “zaman” ya da “dilek” anlamı yüklenerek ve bir yapıcıya- olucuya bağlanarak kullanılabilen, yapılaşların ve oluşların karşılığı olan sözcük ve sözcük öbeklerine “fiil” der. Korkmaz¹⁰, gramer konularının ne türlü bir sınıflandırmadan geçirilirse geçirilsin, bunların hepsinde fiilin yer aldığını belirtir ve fiilin dilin vazgeçilmez bir temel birimi olduğunu söyler. Aynı zamanda fiil için şunları ifade eder: Şekil bilgisinin addan sonra en önemli ögesi olan fiiller, iş ve hareket bildiren önemli sözlerdir. Fiiller, karşıladıkları hareketler ile zaman ve mekân kapsamı içinde, somut ve soyut nesne ve kavramlarla ilgili her türlü oluş, kılış,

⁶ Hasan Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri* (İstanbul: Baha Matbaası,1974), 408.

⁷ Mehmet Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi* (İstanbul: Dergâh Yayınları,1984), 260.

⁸ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 141,142.

⁹ Bilge Kaya, Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiil Yapım Ekleri, Bunlarla Türemiş Fiiller, Bu Fiillerin Anlam Özellikleri ve Bunların İlköğretim Dil Bilgisi Öğretimine Yansımaları (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 64-65.

¹⁰ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi* (Ankara: TDK Yayınları, 4. Baskı, 2014),487.

kılınış ve durumları bildirirler. Hirik¹¹ ise fiilin tüm diller için oldukça önemli ve çok boyuta sahip bir dil kategorisi olduğunu belirtir. İnsan tabiatı gereği hem kendi gerçekleştirdiği hem de kendi dışında evrende gerçekleşen hareketleri ifade etme ihtiyacı hisseder. Buna dilde olanak taşıyan tek araç fiillerdir. Dolayısıyla evrendeki soyut ve somut nesnelere ifade eden isimler ve bu nesnelere hareketlerini ifade eden fiiller dilin en önemli unsurlarından olmuştur. Tüm bu tanımları birleştirerek ortaya şöyle bir fiil tanımı çıkarılabilir: Dilde zamana ve duruma bağlı somut ve soyut nesnelere hareket değişimlerini belirten, anlamsal ve biçimsel olarak incelenebilen, cümlenin vazgeçilmez unsuruna “fiil” denir.

3. Fiil Sınıflandırmalarına Farklı Bakış Açıları

Fiillerin çok farklı yapıda olması ve ifade yelpazesinin de geniş olması birçok araştırmaya konu olmasını sağlamıştır. Bu durumda da fiillerle ilgili birçok sınıflama yapılmıştır. Bu sınıflandırmalar şu şekilde sıralanabilir: Biber'in¹² fiiller sınıflandırması şu şekildedir:

- Hareket Fiilleri (Activity Verbs)
- İletişim Fiilleri (Communication Verbs)
- Mental Fiiller (Mental Verbs)
- Çift Fiiller (Copular Verbs)
- Türetilmiş Fiiller (Derived Verbs)
- Sözcüksel Fiiller (Lexical Verbs)
- Ettirgen/ Nedensel Fiiller (Causative Verbs)
- Gerçekleşme Fiilleri (Verbs of Occurrence)
- İlişki veya Ortaya Çıkma Fiilleri (Verbs of Existence or Relationship)

¹¹ Erkan Hirik, “Türkçede Duyu Fiilleri ve Kılınış Fiilleri Arasındaki İlişki”, *X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ed. Ferruh Ağca ve Âdem Koç (Eskişehir: ESOGÜ Yayınları, 2018), 805.

¹² Douglas Biber, Susan Conrad, Geoffrey Leech, *Longman Student Grammar of Spoken and Written English* (John Benjamin Publishing, 2003), 29-36.

- Görünüş Fiilleri (Verbs of Aspect)

Bozkurt,¹³ Türkçenin ABC'si kitabında fiilleri isteme kipleri ve bildirme kipleri başlıklarında belirtmiştir.

Dizdaroğlu¹⁴, fiilleri zamanlarına göre, yapılarına göre ve çatılarına göre üç ana başlıkta inceler. Her bir başlığı kendi içinde ayırır. Basit fiiller, türemiş fiiller, birleşik fiiller, öznesine ve nesnesine göre fiiller bu ayrımlardandır.

Hacıeminoğlu¹⁵ ise fiilleri yapı bakımından ele almış, Türk lehçelerine göre incelemiştir. “Tek ünlüden ibaret kök fiiller, iki sestten ibaret kök fiiller, türemiş fiiller, dönüşlü fiiller, meçhul (edilgen) fiiller, anlam değişikliğine uğramış fiiller, müstakil fiiller, pekiştirilmiş fiiller, işteş fiiller, geçişsiz fiiller, karşılıklı fiiller, ettirgen fiiller, eke rağmen değişmeyip sadece manası kuvvetlenmiş fiiller, geçişli tabanlardan yapılan ettirgen fiiller” bu başlıklardan sayılabilir.

Fiillerle ilgili görüş bildiren bir diğer isim Ryle'dir. Ryle¹⁶ daha çok yapılan etkinlikler çerçevesinde fiile bakmıştır. Fiillerin oluşumunun sadece güdülerle açıklanmayacağını, güdülerin yalnızca fiilin yapılmasında aracı olduğunu belirtir. Aynı zamanda net bir sınıflandırmadan ziyade zihin ve dikkat kavramlarına yönelir, geniş fiil sınıfını ileri sürer.

Levin,¹⁷ “İngilizce Fiil Sınıfları ve Değişimleri” adlı kitabının ikinci bölümünde fiilleri ayrıntılı olarak ele alır. Fiilleri 49 ana başlığa ayırır.

Tüm bu sınıflandırmalar ışığında birtakım yargılara varılmaktadır. Fiilleri anlam ve biçim olarak iki ana başlığa ayırmak mümkündür: Çünkü anlam ve biçim sözcüklerin tasvir ve anlatım özellikleridir. Fiil gibi sözcükler ise anlatım dünyasının çeşitliliğini yansıtmaktadır. Dilde birçok duygu ve düşünce bu çeşitlikte yerini bulmaktadır ve bu çeşitliliği de fiiller anlatıma dökmektedir.

¹³ Fuat Bozkurt, *Türkçenin ABC'si* (İstanbul: Say Yayınları,2010),57,58.

¹⁴ Hikmet Dizdaroğlu, *Türkçede Fiiller* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1963), 63,64.

¹⁵ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991),9-233.

¹⁶ Gilbert Ryle, *The Concept of Mind* (London: B22ames and Noble, 1949),97-123.

¹⁷ Beth Levin, *English Verb Classes and Alternations A Preliminary Investigation* (Chicago and London: The University of Chicago Press,1993), 111-313.

Bu nedenle ilk ana başlık anlam olmaktadır. Diğer ana başlık olan biçim ise anlamın dışsal ögesi olarak görülebilmektedir. Fiilin kastettiği manayı temel nokta almadan sadece ek, kök, gövde bağlamında değerlendirmektir. Anlamsal olarak iş, oluş, durum, olumlu, olumsuz, soru, zaman, dilek; biçimsel olarak da basit, türemiş, birleşik şeklinde ana başlıklar oluşturulabilir.

4. Mental Fiil

Mental sözcüğünün sözlük anlamına bakıldığı zaman, zihne ait, zihnî, akılla ilgili, ansal, ruhsal gibi anlamlarla karşılaşılır. Yıldız,¹⁸ Key Dictionary adlı sözlüğünde mental sözcüğünü “zihne ait, zihinsel, akli, ruhsal, zekâ olarak” şekillerinde açıklamıştır. Resimli Redhouse¹⁹ sözlüğü de “akıl yoluyla, aklen, zihnen, akılla ilgili” anlamlarını vermiştir. Bu sözcüklere bakılarak mental fiilin zihinsel bir fiil olduğu çıkarımı yapılabilir. İnsan, zihnini aktif olarak kullanan bir varlıktır. Mantığı ve akli sayesinde diğer varlıklardan ayrılır. Bu durum insan davranışlarına da yansır. Düşünceler, duygular fiiller yardımıyla dışarı vurulur. Mental fiiller, insan zihninin tepki olarak dışarı yansımalarıdır. Karakuşçu'ya²⁰ göre, iradeli davranışlar da bir zihin işlevi ile ortaya çıkar. Duymak, anlamak, hatırlamak, mukayese etmek, dikkat, dinlemek gibi yetenekler ve melekelerin hepsi zihin fonksiyonudur. Zihnin bir uyarı ile etkinlik kazanmasına (işler hâle gelmesine) zihin faaliyeti veya bilinç hâli ve düşünce gibi adlar verilir. Bireyler çevresini kendi anlayış ve düşünme gücüyle değerlendirecektir. Algıları ve olayları değerlendirme, ölçme ve gerçeği bulma işlevinde ölçek, bireyin kendi zihin gücüdür. Şahin²¹, bir mental süreç sonucu ortaya çıkan idrak ile algılamayla, duygularla ilgili fiillere “mental fiil” der. Aynı zamanda zihin fiillerinin birçok bilişsel süreci içerdiğini ifade eder. Bilinç; kendimizi ve çevremizi algıların, anıların ve düşüncelerin farkına varacak şekilde gözlemlemeyi; kendimizi ve çevremizi anlamayı, davranışsal ve bilişsel faaliyetleri başlatabilmemizi ve sona erdirmemizi sağlayacak şekilde denetlemeyi içerir. Mental fiiller, bilinçli yapılan eylemleri içerir. Mental fiiller, belli bir süreç sonucu ortaya çıkarlar. Bu bazen bir algılama süreci bazen

¹⁸ Erhan Yıldız, *Key Dictionary for Learners* (Ankara: Palme Yayınevi, 2010), 498.

¹⁹ Kurul, *Redhouse İngilizce- Türkçe Sözlük* (Milliyet Gazetesi Yayınları, 1992), 357.

²⁰ Nail Karakuşçu, *Genel Psikoloji ve Normal Davranışlar* (Ankara: Pelin Ofset, 1999), 74,75.

²¹ Şahin, “Mental Fiil Kavramı ve Türkiye Türkmen Türkçesinde Mental Fiiller”, 46-49.

bir duygu süreci bazen de idrak süreci olarak olabilir. İnsan algılayabilen bir varlıktır. Bu algılamayı duyu organları sayesinde yapar. Çünkü insan duyguları olan bir varlıktır. Düşüncelerinin ve zihninin yanı sıra duygularıyla da hareket eder. Bu hareketlerle de duygu süreci oluşur. Dilin mental süreçlerinin ilk aşaması, algılama sürecidir. Algılama eyleminin görevi, çeşitli duylardan gelen bilgileri beyindeki dil merkezlerine ulaştırmaktır. Dolayısıyla dil süreçlerinin işlevi algılamakla başlamaktadır. Dilin mental sürecinin ikinci aşaması, algıların anlamlandırılması ve yorumlanmasıdır. Yani çeşitli duylardan gelen bilgiler işleme alınır. Bu aşamada beyinde kodlanmış bilgilerle, dışarıdan gelen bilgilerin bağlantıları kurulur, anlamlama süreci gerçekleşir. Bu süreçten sonra, tepki veya kendini ifade etme süreci başlar. Bu, mental sürecin üçüncü ve son aşamasıdır. Yani dilsel etkinliğin bu aşamasında algılanan bir durum karşısındaki kişinin verdiği tutum sergilenmektedir. Bu algı sürecine “görmek, duymak, dokunmak, işitmek, koklamak, tatmak” gibi fiilleri örnek olarak vermek mümkündür. Peki, neden mental fiillere ihtiyaç duyulur? İnsan, elbette gelişmiş ve düşünebilen bir canlı olarak zihnindekileri faaliyete dönüştürmek ister, duygularını ifade etmek ister. Gelişim ve ilerleme için bu şarttır. Aynı zamanda insan iletişim kurabilen bir varlıktır. Uygarlığın temeli iletişimdir. Dolayısıyla mental fiiller de uygarlığa hizmet eder. Araştırmacılar, insanların mental durum sözcüklerine niçin gereksinim duyduğunu sorgulamışlardır. Yıldız,²² “Mental fiil nedir?” sorusunun cevabını maddeler hâlinde şu şekilde özetler:

- Mental (zihinsel) durum ve aktiviteleri karşılamaktadırlar.
- Semantiğinde fiziki bir hareket bulunmaz.
- Bazı fiiller isteğe bağlı, bazıları istem dışı oluşabilir.
- Geniş bir anlam yelpazesine sahiptir.
- Mental durumlar ve süreçler (düşünmek, bilmek vb.)
- Duygular, davranışlar veya arzular (sevmek, istemek vb.)
- Algılar (görmek, tatmak vb.)

²² Hüseyin Yıldız, *Eski Uygurcada Mental Fiiller*, (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016), 63.

- İletişimi algılama (okumak, duymak vb.)
- Pek çok mental fiil, anlam bakımından kısmen aktif mental hareketleri karşılamaktadır: (Televizyon izlemeye) karar vermek, (ders) çalışmak vb.
- Bazı mental fiiller anlam bakımından diğerlerine nazaran daha fazla durum belirtirler: bir hareketten ziyade bir durumu tanımlarlar ve hoşlanmak, korkmak, nefret etmek ve tercih etmek gibi duygu ve davranışı gösteren pek çok fiilin yanı sıra inanmak, hatırlamak, anlamak gibi mental durumları da karşılarlar.

Bu noktada ilk bölümlerde bahsedilen dilin evrenselliğini ve bireyin dünyasındaki önemini tekrar etmek mümkündür. “Mental fiil nedir?” sorusuna verilen yukarıdaki yanıtlar bize duygu ve düşünce dünyasının belli bir sınırı olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla belli bir sınırın olmadığı yerde fiiller de bir sınır çizmemektedir. Mental fiillerin duygularla, algılarla, zihinsel işlevlerle olan bağlantıları, geniş bir alanın ifade edilmesini belirtmektedir. Zihin, canlı bir varlıktır. Zihinden beslenen duygular ve algılar da canlıdır; sürekli gelişim ve değişim içindedir. Bu değişim ve gelişim de mental fiillerin özelliklerinin belirlenmesinde önemli bir etmen olmuştur.

4.1. Mental Fiil Çalışmaları ve Çocuklar Üzerine Araştırmalar

Mental fiil, araştırmacılar için her zaman merak konusu olmuştur. Özellikle de zihnin gelişimi, bilişsel gelişim süreci bu çalışmaların yoğunlaştığı alanlardır. Çoğu zaman zihinsel yani mental gelişimin gözlemlene evresi olarak da çocukluk dönemi seçilmiştir. Çocukluk dönemi, mental gelişimin adım adım takip edilebilmesi açısından büyük önem taşıyan bir evredir. Bilişsel ve dilsel gelişimin temeli bu evre olduğu için mental fiil çalışmaları ve araştırmaları bu evrede yoğunlaşmıştır. Şahin²³, bu araştırmaların özellikle çocuklar üzerinde yapılmakta olduğunu ve bilim insanlarının insanların iç durumuna ve zihin dünyasına ait kelimeleri hangi yaşlarda ve hangi amaçla kullanıldığını incelediğini belirtir. Shatz,²⁴ çocukların zihinsel becerilerini ve konuşma

²³ Şahin, “Mental Fiil Kavramı ve Türkiye Türkmen Türkçesinde Mental Fiiller”, 46-49.

²⁴ Marilyn Shatz, Henry Wellman, Sharon Silber, *The Acquisition of Mental Verbs: A Systematic Investigation of the First Reference to Mental State* (Michigan: University of Michigan, 14 Cognition, 1983), 300-307.

becerilerini incelediği çalışmasında, çocukların 3 yaşından itibaren zihinsel işlevlere yönelik ilk girişimlerin başladığını ifade eder. Çocuğun dilsel uyarları ne kadar çok olursa bu yaş o kadar erkene çekilebilmektedir. Çalışmasında incelediği zihinsel terimi konuşanın, dinleyenin ve üçüncü kişinin anıları ile düşünceleri bağlamında incelemiştir. “-Dün gece hiç rüya gördün mü? -Hayır, görmedim. -Ah! -Seni kandırdım, rüya görmüştüm.” örneğinde görüldüğü gibi aslında önemli olan rüya görme fiili değil. Kandırma fiili de kullanılarak dinleyicinin duyguları ve düşüncelerini etkilemeye çalışma çabası vardır. Birçok araştırmacı çocukların çeşitli alanlardaki gelişimlerini dikkate alarak çocukların zihinsel ve sosyal yönden gelişimlerini incelemiştir. Bu incelemelerden şu şekilde örnekler verilebilir: Şahin’in belirttiğine göre çocuklar, mental kavramları bilmek, düşünmek, hatırlamak, unutmak, hayal etmek, iddia etmek gibi fiillerin sözlük anlamlarını 3-4 yaşlarında kavramaya başlamaktadır. Onlar inançlarından önce isteklerini ve duygularını konuşmaktadır. Bu durum çocukların mental süreçlerinde benlik baskısının ne denli etkili olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda mental süreçte istek ve duyguların, inançlardan daha yoğun olduğu sonucu da çıkarılabilir. Psikolinguistik ve bilişsel psikolojiyle uğraşan araştırmacılar mental fiilleri daha çok “mental durum sözcükleri” şeklinde adlandırmışlardır. Mental durum sözcüklerinin gelişimi iki sınıfa ayrılabilir:

1. Basit Sözcüklerin Erken Gelişimi: bilmek, düşünmek, söylemek.
2. Basit Sözcüklerin Olgunlaşma Aşamalarının Safhaları

Çocuğun erken gelişim dönemlerinde yapılan birçok araştırma bazı mental sözcüklerin “bilmek, düşünmek, hatırlamak, vb.” 2-3 yaşlarında ortaya çıktığını göstermektedir.²⁵ Peki, bu araştırmalara neden gereksinim duyulmuştur? Babu,²⁶ davranışların ve dolayısıyla fiillerin genetikten çok sosyal bir çizgi üzerinde oluştuğunu belirtmektedir. Kişinin eylemlerini, karakterini ve anlatılarını bu çizginin etkilediğini söylemektedir. Bunun için zihin teorisi ile anlatı arasındaki ilişki üzerine çalışmalar yapmıştır. Çalışmanın sonunda sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarının zihinsel

²⁵ Şahin, “Mental Fiil Kavramı ve Türkiye Türkmen Türkçesinde Mental Fiiller”, 46-49.

²⁶ Nandita Babu, *Development of Theory of Mind and Mental State Language in Children*. (New Delhi: Concept Publishing Company, 2009), 171-174.

olarak anlatımda daha başarısız olduğunu bulmuştur. Hughes²⁷ da zihin kuramları üzerine araştırmalar yapmış, çocukların zihin gelişmelerinin sosyal ilişkilerine olan katkılarını incelemiştir. İnceleme sonunda zihin kavramı ile sosyal ilişki arasında güçlü bir bağ olduğunu belirlemiştir. Kültür, aile ve çevre üçgeninde çocuklar zihinsel anlamda pozitif yönde bir gelişme elde edebilmektedir. Aynı zamanda duyguların güçlü olması ve dil becerilerinde anlatımın sıkça kullanılması içsel durum yansımalarını artırmakta ve bu sayede de zihinsel fiiller daha iyi açığa çıkmaktadır.

4.2. Mental Fiil Sınıflandırmaları

Mental fiil çalışmaları sonucunda çeşitli sınıflamalar yapılmıştır. Sınıflamalara genel olarak bakıldığında, zihinsel ve duygusal etmenlerin ağır bastığı görülmektedir. Yapılan araştırmalarda bu etmenlere ağırlık verilmesi, sonuçta ortaya çıkan sınıflamalarda da etkisinin göstermiştir. Mental fiillerle ilgili en yaygın sınıflandırmalar şu şekildedir: Yaylagül,²⁸ çalışmasında mental fiillerin birbirleri yerine kullanılabilirdiğini ve bir mental fiilin oluşmasında birçok mental alanın olabildiğini söylemiştir. Aynı zamanda mental fiilleri duyu fiilleri ve uyarıcı fiilleri olarak iki başlıkta incelemiştir. Kamchybekova²⁹ ise mental fiiller adı altında inceleme yapmamış, duyu fiillerini merkeze almıştır. Beş duyu yetisi ile duyu fiillerinin algılama sürecine olan katkısını belirlemiştir. Algılamayı beynin örgütlenmesi olarak tanımlamıştır. İnsanın duygularla algıladığı fiillerin, zihinsel sürecin ilk basamağını oluşturduğunu belirtirken duyu fiillerinin aynı zamanda mantık ve ruh için gerekli olduğunu da söylemektedir. Türkdil,³⁰ çalışmasında duyu fiillerini mental sürecin ilk basamağı olarak kabul eder ve duyu fiillerini görme duyusu, iştme duyusu, koku alma duyusu, tat alma duyusu, dokunma duyusu, soğuk duyusu, sıcak

²⁷ Claire Hughes, Sue Leekam, What are the Links Between Theory of Mind and Social Relations and New Directions for Studies of Typical and Atypical Development. (Blackwell Publishing Ltd.,2004), 590,591,608.

²⁸ Özen Yaylagül, “Türkiye Türkçesindeki Duygu Fiilleri”, *Modern Türklük Dergisi*, 7(2010),100-111.

²⁹ Kyial Kamchybekova, Kırgız Türkçesinde Duyu Fiilleri (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010), 1,205.

³⁰ Yakup Türkdil, “Anlam Bilimi Açısından Kazak Türkçesinde Duyu Fiilleri” (Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013),217.

duyusu, ağırlı duyusu, kinestetik duyu ve vestibüler duyu olmak üzere on kategoriye ayırır. Bir diğer sınıflama ise Booth ve Hall³¹ tarafından yapılmıştır. Mental süreci altı basamakta incelemiştir. Bu altı basamak şöyledir:

- **Algı:** Konuşmacı algılamının etkisini bildirir. (Hikâyeyi duydum).
- **Tanıma:** Konuşmacı bazı kişi ya da kavramları tanır. (Bu yüzü tanıyorum).
- **Anımsama/Hatırlama:** Konuşmacı hatırladığı gerçek bilgiye atıf yapar (Onun telefon numarasını biliyorum).
- **Anlama:** Konuşmacı kavramsal çerçeve veya sebepten bahseder (Onun bunu neden yaptığını biliyorum).
- **İleri İdrak/Üstbilgi:** Konuşmacı mental hareketlerin farkında oluşunun tartışmasına odaklanır (Eğlenceli olabilir diye düşünüyorum).
- **Değerlendirme:** Konuşmacı durumun gerçekliği ile ilgili davranış ve inançlardan bahseder. (O cevabı tahmin etti ama ben onu biliyorum.)

Bu sıralamalar göz önüne alındığında mental fiillerin bir yorumlama, değerlendirme süreci olduğu görülmektedir. Ancak bu süreç önce kavrama ile başlamaktadır. Bu noktada algı fiilleri devreye girmektedir. Daha sonra algılanan kavramın tanınması ve varsa geçmiş yaşantılarla ilişkilendirilmesi yapılmaktadır. Anlama evresi büyük oranda bu aşamada gerçekleşir ve ardından gelecekte yaşanabilecek olaylar, durumlar üzerinde tahminde bulunmaktadır. Tüm bu işlemlerin sonunda değerlendirme bölümünde mental süreç tamamlanır. Dolayısıyla da ortaya süreç ürünü olarak mental fiil dediğimiz kavram ortaya çıkar. Sürecin geneline bakıldığında algı, etki ve idrak basamakları ağır basmaktadır. Bu nedenle de sınıflandırmalarda bu üç aşama sıkça geçmektedir.

Şahin³² ise Türkmen Türkçesindeki mental fiilleri incelediği çalışmasında mental fiilleri üç gruba ayırır: idrak, algılama ve duygu. Bir diğer sınıflama da

³¹ James Booth, William Hall, Development of the Understanding of the Polysemous Meanings of the Mental State Verb Know (Cognitive Development,1995),532.

³² Şahin, "Mental Fiil Kavramı ve Türkiye Türkçesinde Mental Fiiller", 46-49.

Erdem'e aittir. Erdem, "Türkmen Türkçesinde Mental Fiillerin İsteme Göre Anlam Değişmeleri" adlı bildirisinde mental fiilleri algılama (perception), etki (affection) ve idrak (cognition) fiilleri şeklinde gruplandırmıştır. Bu grupları maddi (material) başlığı altında vermiştir. Bu fiillerin kategori anlamını ise görme, hissetme, düşünme şeklinde sıralamıştır. Erdem³³, çalışmasında algı fiillerine örnek olarak "gör-, eşit-, duy-; etki fiillerine nefes al-, gül-; idrak fiillerine de düşün-, söyle-, haber ver- "gibi fiilleri vermiştir. Bu çalışmada da Erdem'in sınıflaması dikkate alınmıştır. Fiillerin çeşitliliği, bir fiilin birçok alana ait olup olmadığı düşüncesi ve sınıflamanın üç ana gruptan oluşması bu seçimin nedenleri arasında gösterilebilir.

5. Hüseyin Nihal Atsız

Hüseyin Nihal Atsız, 12 Ocak 1905'te İstanbul'da doğmuştur. Babası Mehmed Nail Bey, annesi Fatma Zehra Hanım'dır. İlk atası 19. yüzyıla kadar inen köklü bir ailede dünyaya gelmiştir. Atsız'ın okul hayatı çok hareketlidir. Birçok okulda öğrenim görmüştür. İlk ve orta öğrenimini Kadıköy'deki Fransız ve Alman okullarında (1911), babasının görevinden dolayı Süveyş'teki bir Fransız okulunda (1911), Kasımpaşa'daki Cezayirli Gazi Hasan Paşa İlk Mektebi, Haydarpaşa'daki Hususi Osmanlı İttihad İlk Mektebi, Kadıköy Sultanisi ve İstanbul Sultanisi'nde yapmıştır. Gittiği okullarda karşılaştığı sorunlar, içinde bulunduğu kültürel zenginlik, onun kişisel ve siyasi yaşamını değiştirecektir. İlkokula 6 yaşında başlayan Atsız, Fransız okulunda dil bilmediği için çok sıkıntı çekmiştir. Bu okulun yanması üzerine Süveyş'teki başka bir okula gitmiştir. Sertkaya'nın³⁴ belirttiğine göre, Süveyş sokaklarında İtalyan çocukları ile dövüşmesi, Atsız'ın milliyetçi mücadelesinin ilk örneklerindedir. Atsız, İstanbul Sultanîsi'nin onuncu sınıfındayken, Askerî Tıbbiye'ye kaydolmuştur. Ancak bu tıbbiyeden gereksiz bir selamı vermediği için çıkarılmıştır. Bu haksız durum onda büyük etki yaratmış ve Ruh Adam romanında bu etkiyi açıkça işlemiştir. Tıbbiye'den çıkarıldıktan sonra üç ay kadar Kabataş Lisesi'nde yardımcı öğretmenlik yapan Atsız, daha sonraları Deniz Yolları'nın Mahmut Şevket Paşa adlı vapurunda kâtip muavini olarak görev yapmıştır. Atsız, Türk

³³ Melek Erdem, "Türkmen Türkçesinde Hareket Fiillerinin 'İstem'e Göre Anlatım Değişmeleri", *Ankara Üniversitesi Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2(2006),39-46.

³⁴ Osman Fikri Sertkaya, *Hüseyin Nihal Atsız, Hayatı ve Eserleri* (İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,1987),2.

Ocağı kapatıldıktan ve yerine Halkevleri açıldıktan sonra bu kuruluşa da ilgi göstermiş ve bu konuda makaleler de yazmıştır. Atsız, 1926 yılında İstanbul Darülfünunu'nun Edebiyat Fakültesi'nin Edebiyat Bölümüne ve İstanbul Darülfünunu'nun yatılı kısmı olan Yüksek Muallim Mektebi'ne kaydolmuştu. Ancak, bir hafta sonra askere çağrılmış, tecil isteği kabul edilmeyince askerliğini 9 ay olarak İstanbul'da Taşkılla'da 5. Piyade alayında er olarak yapmıştır. Atsız, 1931 yılında Edebiyat Fakültesi'nin Felsefe Bölümü'nden mezun olan Mehpare Hanım ile evlenmiştir. Ancak bu evlilik uzun sürmemiş, 1933 yılından itibaren ayrı yaşamaya başlayan Atsız ve Mehpare Hanım, 1935 yılında boşanmışlardır. Bu süreler boyunca üniversitedeki asistanlık görevinden çıkarılan Atsız, daha sonra birçok okulda Türkçe öğretmenliği yapmıştır ancak bu görevlerinden de ayrılmak zorunda kalmıştır. Böylece devlet memurluğu onun için bitmiştir. Devlet okulunda sürdüremediği görevini özel liselerde yapmaya başlamıştır. Öğretmenlik görevi süresinde Orhun, Türk Sazı gibi dergiler çıkararak makale ve yazılarını yayımlamıştır. Ancak yazılarından ötürü bu dergiler de kapatılmıştır. Yaşamı boyunca hiçbir siyasi partiyle, Türkçülük dışında hiçbir düşünceyle arası iyi olmayan Atsız, Orhun dergisinde iki açık mektup yayımlamış ve bu mektuplarda tenkit edilen Sabahattin Ali'nin dava açmasıyla "milliyetçiler" yargılanmaya başlamıştır. Bu olay, "1942 Irkçılık- Turancılık Davası" diye bilinmektedir. Bu davaya birçok Türkçü insan tepki gösterdi ve 3 Mayıs 1944 günü meydana toplandı. Toplanan insanların çoğu tutuklandı, Türkçüler her yerden dışlandı. Bu dışlanma ileride Atsız'ın kitaplarında etkisini göstermiştir. Hüseyin Nihal Atsız, birçok dergi çıkarmıştır. Atsız Mecmua, Orhun, Türk Sazı en önemli dergileridir. Bu dergiler birçok kez kapatılıp sonra yeniden açılmıştır. Nihal Atsız, her zaman eleştirel bir kişilik olmuştur. Türklüğe aykırı gördüğü tüm olayları, kişileri her zaman eleştirmiştir, yazılarında değinmiştir. "Tarih şuuru, milletlerin hafızasıdır." diyerek tarih bilincinin önemini vurgulamıştır. Gençlikle yaşlısıyla Türk tarihinin iyi öğrenilmesini istemiştir. "Bize bir gençlik lazımdır. Temelinde cehalet, duvarlarında riya, tavanlarında dalkavukluk bulunmasın." sözüyle de gençlerin cahillik, ikiyüzlülük ve yaranma yarısına kapıldığını belirtmiştir. Düşünmeden, eleştirmeden bir düşünceyi körü körüne savunmayı reddetmiştir. 22 Ocak 1974'te Bayrampaşa Cezaevi'nden tahliye olan Atsız, 1,5 yıllık cezasının 2,5 ayını bu cezaevinde geçirmiştir. Cezaevinden çıktıktan sonra da çalışmalarını sürdürmüştür. Kardeşi Nejdet Sançar'ın vefatı,

kendisini derinden sarsmış, hastalanmıştır. Atsız, 10 Aralık Perşembe günü akşamı evinde rahatsızlanarak kalp krizi geçirmiştir. 11 Aralık 1975 günü vefat etmiştir. 13 Aralık 1975'te Kurban Bayramı'nın birinci günü Kadıköy Osmaniye Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra, kardeşi Nejdet Sançar'ın Karacaahmet Mezarlığı'ndaki kabrinin yanına defnedilmiştir.³⁵

6. Ruh Adam

Bakıldığında sadece tarihî bir roman gibi görünen Ruh Adam'ın, ilk baskısı 1972 yılında Ötüken Yayınları tarafından yapılmıştır. Kitabın birçok baskısı yapılmıştır. Çalışmada kullanılan 2015'te yapılan 61. basımdır. Roman, her ne kadar tarih dolu gibi görünse de ilerledikçe olayların çeşitlilik göstermesi, karakterlerin bilinmeyen yönlerinin ortaya çıkması ve romanın eleştirel tutumu aslında farklı boyutların olduğunu okuyucuya göstermektedir. Başta her şey normal gibi görünürken daha sonradan esrarengiz ve doğaüstü olayların yaşanması, romana fantastik bir hava katmaktadır. Bu yönüyle Ruh Adam, Türk edebiyatında ayrı bir yere sahiptir. Bu durum Hüseyin Nihal Atsız'ın sert ve sağlam siyasi düşünce yönünün yanı sıra, başarılı edebî yönünün ve usta kaleminin de göstergesidir. Uygur masalıyla başlayan roman, birbirine geçmiş iki halka gibi düşünülebilir. Bu halkalardan biri Uygur masalıken diğeri günümüzde geçen ve başkarakterlerinden biri Selim Pusat olan olaydır. Atsız, bu romanda eleştiri unsurunu çok iyi kullanmıştır. Tarihi de işin içine ekleyerek eğitim anlayışını, monarşiyi, dini liyakat düzenini, insan ilişkilerini, askerî sistemi bir arada kullanmıştır. Ve bu birliği aşk düzeneğinde yapmıştır. Aşkın da ön planda olduğu romanda “Geri Gelen Mektup” gibi edebiyatın en önde gelen şiirlerinden biri yer almaktadır. Yeşilyurt³⁶, romanla ilgili “Tarihî roman gibi başlayıp aşk ve macera romanı gibi devam eden eser, başlangıçta açılan ütöpik pencerenin sonda kapatılması ile tamamlanır.” der ve bu yönüyle romanın çok katmanlı bir okuyucu kitlesine sahip olduğunu vurgular (Yeşilyurt, 2017:139). Ruh Adam romanı, iki farklı olay üzerine kurgulanmıştır. Birincisi Uygur masalıdır. İkincisi Selim Pusat ve diğer karakterlerin olduğu bölümdür. Uygur masalı, Yüzbaşı Burkay'ın âşık olduğu Açığma- Kün'e kavuşmak için kendi eşinden vazgeçmesini anlatır. Burkay, bir

³⁵ İlhan Bahar, *Vaktiyle Bir Atsız Varmış* (İstanbul: Kamer Yayınları,2015),7-420.

³⁶ Şamil Yeşilyurt, “Yeniden Doğuş Biçimleri ve Ruh Adam Romanı”, *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi Gelenek ve Postmodernizm Özel Sayısı 7* (2017),136.

gün ormanda bir kız görür ve adının Açığma- Kün olduğunu öğrenir. Kıza âşık olur ve ona onu çok sevdiğini söyler. Ancak Açığma- Kün, Burkey'in aşkına bir türlü cevap vermez, hiçbir şey söylemez. Burkey, bir gün büyücü bir kadın görür ve kadın onu şeytan Kilimbi'ye götürür. Kilimbi ise Burkey'i Şeytanlar Başı Madar'a yönlendirir. Madar, Burkey'a "Eğer eşini götürüp Ejderler Kağanı Naranta'ya kurban adarsan Açığma- Kün'ü kaybettiğin yerde bulursun." der. Burkey söyleneni yapar ancak eşi ölürken "Burkey! İyiliğe kemlik ettin. Tanrı seni bedbaht etsin. Kıyamete kadar, dünyaya her gelişinde ruhun ızdırap içinde çalkalansın." der ve duası kabul olur. Burkey, Açığma- Kün ile evlenir ancak hiçbir zaman mutlu olamaz. "Beni seviyor musun?" diye sorar ama asla cevap alamaz ve sonunda hastalanıp ölür. Her bahar gelişinde Burkey'in ızdırap çekişi duyulur. Diğer olay ise Selim Pusat etrafında şekillenir. Selim bir yüzbaşıdır ancak kralcılığı savunduğu için askerlikten atılmıştır. Eşi Ayşe ise öğretmendir ve Selim ile eskisi gibi anlaşamıyorlardır. Çünkü Selim, askerlikten çıkarıldığı için büyük bir buhran geçirmektedir. Kendi dünyasına kapanmıştır. Tek sevdiği, dayanağı arkadaşı Şeref'tir. Şeref, askerlikten çıkarılan ve sonradan intihar eden bir askerdir. Bir gün Ayşe, okuldaki öğretmenlerin bazılarını ve öğrencilerinden birkaçını yemeğe davet eder. Selim bu durumu ve misafirleri yine gereksiz bulur. Ancak öğrencilerden Güntülü çok ilgisini çeker. Her şeye alayla yaklaşan Selim, gün geçtikçe bu kızdan hoşlanmaya başlar ve ona âşık olur. Ancak bu durumu kendisi kabullenmez. Hatta Güntülü'ye "Geri Gelen Mektup" adlı bir şiir yazar ve şiiri yazdığını bile hatırlamaz. Selim bir yandan da Leyla Mutlak adlı bir kadınla tanışır. Leyla ise Osmanlı soyundan gelmektedir. Başta Selim Leyla'ya âşık olduğunu düşünse de bu durumdan kendisini kurtarır ve Güntülü'ye kendini kaptırır. Ancak Güntülü'nün kendisini reddetmesi ve bunalımının artması üzerine Selim giderek daha da yalnızlaşır ve bir gün esrarengiz bir şekilde ortadan kaybolur. Hüseyin Nihal Atsız, karakterleri seçerken kendi yaşamından da etkilenmiştir. Dava sonucu hapse giren ve öncesinde askerî okuldan atılan Atsız, bu durumunu Selim Pusat'a aktarmıştır. Birlikte aynı kaderi paylaştığı arkadaşı Mustafa Kayabek de romanda Yüzbaşı Şeref olarak karşımıza çıkmaktadır. Atsız, yaşamı boyunca yönetimin yanlış bulduğu yönlerini eleştirmiştir ve tarihin iyi öğretilmediğini makalelerinde savunmuştur. Bu tutumunu Ruh Adam'da da sürdürmüştür. Karakterleri seçerken eleştirici ve alaycı özellikleri önde tutmuştur. Romandaki önemli kişiler şöyle açıklanabilir:

Selim Pusat: Kralcılığı savunduğu için askerlikten atılan ve hapis yatan bir yüzbaşidir. Selim= Güntülü'ye olan hisleri + Leyla'ya olan hisleri + vatan sevgisi + krallık düşünceleri + Yek'in ortaya çıkması + yargılanma ve hapis yatma + dine karşı tutum + Şeref'in ölümü + askerî disiplin şeklinde bir formül yazılabilir. Selim, aşk, arkadaş ve askerlik üçgeninde sıkışmış bir karakterdir.

Ayşe Pusat: Selim Pusat'ın eşidir. Öğretmendir. Eşi yargılandığı zaman kendi de işini kaybetmiştir. Daha sonra okula dönmüştür ancak etrafında kendisini kabullenen çok fazla kişi yoktur. Selim'in içinde bulunduğu duruma çok üzülmemektedir. Selim'in Güntülü'ye olan ilgisini de fark etmiştir ancak bir şey yapamamıştır.

Güntülü: Ayşe Pusat'ın öğrencisidir. Yeşil gözleri ve ilgi çeken bir duruşu vardır. Zeki bir kızdır. Sevildiğini bilmektedir ancak bu sevgiye karşılık vermemektedir.

Leyla Mutlak: Osmanlı soyundan gelme bir prensesdir. Asil, zengin duruşuyla Selim'in ilgisini çekmiştir.

Yek: Birden ortaya çıkıveren gizemli, çirkin görünümlü biridir. Hesaplaşma bölümünde güçlü bir asker gibi duruşuyla Selim'i şaşırtmıştır.

Yüzbaşı Şeref: Selim'in arkadaşıdır. Askerlikten atıldıktan sonra bu durumu kabullenemeyip intihar etmiştir. Selim'in odasında fotoğrafı vardır.

Aydolu ve Nurkan: Ayşe'nin öğrencileri, Güntülü'nün yakın arkadaşlarıdır.

Tosun: Selim ve Ayşe'nin oğludur.

Burkay: Uygur masalının ana kahramanıdır. Yüzbaşidir. Açığma- Kün'ü bulmak için eşini kurban eder ve lanetlenir.

Kitapta geçen iki paralel olayın yerleri ayrı ayrı şu şekildedir:

Uygur masalındaki yerler: büyük çam ağacının yanı, tapınak, Burkay'ın yurdu Kamlançu, Şeytan Kilimbi'nin yeri, Şeytanlar Başu Madar'ın yeri, Ejderler Kağanı Naranta'nın yeri, Burkay'ın evi.

Asıl olay örgüsündeki yerler: Selim ve Ayşe'nin evi, Ayşe'nin okulu, okul bahçesi, askerî okul, Selim'in tutuklu kaldığı yer, Leyla Mutlak'ın evi, Selim'in iş yeri, tarihî hesaplaşma alanı, Şeref'in mezarı, Harp Okulu, Çamlı Koru, sokaklar, Nurkan'ın evinin önü, Güntülü'nün evi, hastane, Huzur Çayhanesi.

Eserdeki yerlere bakıldığında ana kahraman olan Selim'in kişiliğinin yansımalarını görmek mümkündür. Selim, iç hesaplaşmaları yoğun yaşayan bir karakterdir. Geçmişte yaşadıklarını saplantı haline getirmiş ve bu yaşantıları dünyasında büyütülmüştür. Arkadaşı Şeref'in mezarı ile Çamlı Kuru bu hesaplaşmaların en yoğun yaşandığı yerlerdir. Selim, yakın arkadaşı Şeref ile konuşmuşçasına iç dünyasını gözler önüne sermektedir. Çamlı Kuru'da ise sevgi ve nefret duygularının çatışması görülmektedir. Güntülü karakteri ile ortak nokta olan bu yer, romanın iki temel noktasından biri olan sevgi duygusunu barındırmaktadır. Diğer bir temel nokta olan tarihi ise tarihî hesaplaşma alanında görmek mümkündür. Alt metnin ana kahramanı Burkay ile bağlantı noktası olan bu alan romanın kilit noktalarındandır. Selim ve Burkay karakterlerinin çağlar sonrası buluşmalarını gizli de olsa okuyucunun karşısına çıkarmaktadır. Bütün tarihî kişilikler üzerinden aslında yazarın kendi hesaplaşmasını okur burada bulabilmektedir. Romandaki başka bir karakter olan Ayşe Pusat'ın karamsar ve sınırlı dünyasını ise okul mekânı temsil etmektedir. Okulun, okuldaki arkadaşların yapıları, okul ortamındaki sıkıntılar ve kasvetli ev hayatı Ayşe karakterinin sıkışmışlığını bütünüyle sergilemektedir. Kitapta yer verilen bütün bu mekânlar aslında yazarın hayatından kesitler sunmaktadır. Çünkü Hüseyin Nihal Atsız, Selim karakteriyle bir nevi kendi hayatını özdeşleştirmiştir.

7. Bulgular

7.1. Algı Fiilleri

Çalışmada elde edilen algı fiilleri aşağıda tablo şeklinde verilmiştir.

gör-	bak-	söyle-	de-	gözlerini dik-	görür gibi ol-
duy-	dinle-	göz göze gel-	süz-	duyul-	gözüne çarp-
üşü-	bakın-	gözlerini aç-	göster-	bakış-	göz gezdir-
seyret-	bakışlarını çevir-	duyar gibi ol-	gözden geçir-	işit-	sevretmeye dal-
gözleri dikil-	bakışlarını dik-	bakış-	nazar fırlat-	gözlerine dal-	işitil-
işitmez ol-	göz atmaya başla-	incele-	bakın-	dikkatle bak-	göz göze gel-

görebil-	seyre başla-	gözlerine bak-	yüz yüze gel-	gözleri takıl-	görmeye başla-
gözü iliş-	dalgın dalgın bak-	gözük-	tat-	gözleri dal-	gözünden kaç-
gözleri değ-	bakıl-	göz hapsine al-	dinlemeye başla-	uğulda-	göz at-
yer göster-	gözlerini çevir-				

Yapılan çalışma sonucu 368 adet algı fiili tespit edilmiştir. Bu sayının yüzdelik karşılığı %11,11'dir. Fiiller arasında en az sayıya sahip olan fiil algı fiilidir. Algı fiillerinin geneline bakıldığında görme duyusuyla ilgili olan fiillerin daha fazla yer aldığı görülmektedir. Bu da Hüseyin Nihal Atsız'ın gözlem yetisini romana yansıttığı sonucunu vermektedir. Atsız gerek özel gerekse edebî yaşamında gözleme fazlasıyla düşkün bir yazardır. Siyasetle yakından ilgilenmesi de bu durumun nedenlerinden kabul edilebilir. Duyuların algı fiillerindeki sıralamasına bakıldığında ilk sırada görme duyusu gelmektedir. Sonra duyma ve tat alma duyusu sırada yer almaktadır. Romanda tarih temelinde aşk konusu işlendiği için algı fiilleri aşkı yansıtıyor demek mümkündür. Bu yansıtma da görme ve duyma eylemleriyle desteklenmiştir.

7.2. Etki Fiili

Çalışmada elde edilen etki fiilleri aşağıda tablo şeklinde verilmiştir.

vüregine od düş-	kanını kaynat-	vüregini oynat-	yak-	aklını başından al-	vüregini derde sal-
gözüne karanlık ol-	üz-	yarala-	darıl-	kız-	sön-
yalvar-	odu söndür-	içindeki ateş yalazlan-	hasretine dayanama-	kendinden geç-	gözleri bulan-
yüreği yan-	içi sıkıntıyla dol-	ağla-	esri-	sol-	bit-
ölecek hale gel-	yüreğini aç-	içi yan-	gözü dumanlan-	beddua et-	kemlik et-
bedbaht et-	em ver-	gülümse-	aklı başından git-	öp-	sev-

doy-	kıskan-	yüksün-	durul	kırıl-	kanmaz ol-
dinmez ol	gül-	kurtul-	çılına dön-	çek-	çare et-
kurtar-	gözleri yaşar-	ızdırıp çek-	inle-	bul-	beğen-
istihzaya çevir-	iste-	muhafaza et-	özür dile-	ciddileş-	ilgilendir-
arzu et-	gözleri parla-	asabileş-	nefret et-	işe sarıl-	sevil-
kin tut-	affet-	ihmal et-	bağışla-	hoş ol-	kır-
savğı göster-	hoşuna git-	üzül-	ürk-	korkul-	kin çek-
zorlan-	göğüs ger-	sabırla karşıla-	iste-	çekingenlik duy-	sevinçle bağrış-
güç duruma sok-	heycan ver-	heycan duy-	telkin et-	kötüleş-	kötü duygulara kapıl-
ürpert-	sar-	sars-	sarsıl-	sez-	inat et-
hakarette bulun-	cüret et-	istihfafla bak-	şaşırt-	yorgunluk duy-	özle-
usanç gel-	iğren-	sıkıl-	içine işle-	sezer gibi ol-	zevk al-
hüzünlen-	keder duy-	gönlünü yokla-	canımı sık-	cesaretini takın-	hisset-
sevgi duy-	memnun ol-	memnun kal-	demek şiste-	rahatlık duy-	aldır-
mevdan oku-	duy-	zevk tat-	içi sızla-	kuvvetle bağlan-	öfkelen-
hasret çek-	savğısızlık göster-	şaşırt-	öfkeye kapıl-	kan beynine sıçra-	sersemlet-
kötümserliğe düş-	Allah'ı ara-	ihtiras duy-	özleyiş duy-	irkil-	söyleyecek söz bulama-
değişiklik duy-	gururunu zedele-	sükûnet bul-	gücüne git-	çıkış-	yumuşak davran-
kudurt-	soğukkanlılı ğını muhafaza et-	savğı bekle-	ilgilen-	çileden çık-	kanına susa-
şaş-	isten-	gözlerinin içi gül-	dostluk duyguları besle-	sevinç duy-	güzel bul-
temenni et-	intiba bırak-	tesir yap-	dua et-	pişman ol-	sevincini göster-

göze alabil-	neşesini kaybeder gibi ol-	esef duy-	içi titre-	çekin-	neşelen-
yüzü gül	garip garip huylar edin-	hayran ol-	acın-	öfkeyle sarsıl-	gözünde kan tut-
yaşamaktan soğu-	ümidini kaybet-	sevinçle parla-	iğrenç gör-	bayağı bul-	bağlı kal-
incin-	mesut ol-	hiddetlen-	dertleş-	arzu duy-	şikâyet et-
meyus ol-	alay et-	tahammül et-	katlan-	dayan-	isyan et-
sineye çek-	hoşa git-	gülünç bul-	aşkına düş-	hatırlamak iste-	iğrenti duy-
kıskandır-	heyecanlan-	ilgisi kalma-	karanlığa gömül-	mest ol-	iğbirar hisset-
ürper-	ahengine kaptır-	gaşyol-	ızdırıp duy-	tiksinti duy-	kendini alama-
kork-	nefret duy-	merhamet duy-	azap duy-	hayret et-	hoşlan-
ciddiyet takın-	sabırsızlan-	tatsızlaş-	istihzaya başla-	usanç getir-	pışmanlık duy-
coş-	bunal-	ibtîlâ duy-	kendinden geçir-	alın-	tavır takın-
güven-	saskına çevir-	aldırış et-	gönlünü almaya çalış-	tarziye ver-	değer ver-
saygı duy-	alış-	lüzumu duy-	yakınlık duy-	içerle-	tiksinti ver-
eğlen-	sarkıntılık et-	gülümsemeye başla-	kahkaha at-	ciddileştir-	çek-
sevdasına kapıl-	âşık olabil-	ürperti duy-	bez-	ferahla-	ilgilen-
teselli bul-	güldür-	sıkıntıya düş-	çileden çıkar-	canlan-	haz et-
vehmet-	parla-	azarla-	korkut-	intisap et-	oyalan-
şevke gel-	gözleri kamaştır-	tesiri altında kal-	sıkıntı duy-	ferahlat-	şaşırsır gibi ol-
bahtiyar ol-	ısın-	ayıplan-	şakaya vur-	cesaret et-	yıl-
memnuniyetle karşıla-	muzdarip ol-	bedbaht et-	melali dol-	içlen-	bayıl-
garibine git-	hayretler içinde kal-	tuhafına git-	dikkatini çek-	bâr ol-	iç huzurunu kaybet-

öfkelenir gibi ol-	ilgi çekici bul-	ic sıkıntısı duy-	huzurunu kaçır-	şaşkınlığı art-	gönlü üzüntüyle dol-
içi burkul-	yadırğa-	vıldırımla vurulmuş a dön-	şeref ver-	parlar gibi ol-	sertleş-
tesiri altına al-	kin duy-	bunalt-	bahtiyarlık duy-	huzur ara-	hayretler içinde bırak-
eziklik duy-	yıpran-	savgsızlık say-	avun-	neşe duy-	korkunç bir sıkıntı duy-
acı duy-	tat al-	öfkesine boğ-	öfkenin kapladığını duy-	gönlüne korku düş-	içine hüznü çök-
şaşala-	yor-	âşık ol-	dehset içinde kal-	gözleri kamaş-	âşık olabil-
iğrenç görün-	güzelleştir-	delirt-	sevebil-	ferahlık duy-	gerçek gibi gör-
rahatsız et-	ürperdiğini hisset-	alaylara başla-	anlatmak iste-	beğendirmek iste-	azarlar gibi sor-
içi ızdırapla dol-	nefretle bak-	garip bir hevecan duy-	uzaklara git-	rahatsız ol-	haval kırıklığına uğra-
ferahlığı kaybet-	kırgın bak-	kepaze edil-	sert tavırla cevap ver-	alaycılığını takın-	sarhoş ol-
ürker hale gel-	yaklaş-	şahane bul-	iyi geçin-	alaya başla-	tadını al-
kızmaya başla-	sık-	utandır-	yatış-	büyüsüne kaptır-	içine kapan-
güven ver-	ilgisi art-	içindeki hüznü dağıt-	kaşlarını çat-	vüresinin sızladığını duy-	hediyet et-
tartış-	sevdir- sezinle-	beyninde n vurulmuş a dön-	Allah'a ısmarla-	dokun-	ihtiyacını duy-
sever ol-	acı acı gülümse-	elemin icine gömül-	tedirgin ol-	göstermek iste-	gitmek iste-
yakış-	sinirleri geril-	merak et-	yüzü kızar-	kusura bak-	göreceği gel-
yabancılaş-	vüresinde yer et-	düşünmek iste-	mecbur ol-	hayretle dinle-	bilmek iste-
sığın-	ayıl-	sitem et-	geniş bir nefes al-	hayretle bak-	bahsetmek iste-
kinici tavrını al-	sataş-	garip gel-	huylan-	toz kondur-	tatlı bul-

şahlan-	diri ve sağlam duy-	varaya merhem sür-	yaşama arzusu ver-	enerjisi art-	tap-
allak bullak ol-	budala ol-	merakla bekle-	kendini mahvet-	yarası kanatıl-	huzuru kaçırıl-
teselli bekle-	yavan gel-	vüreği sızla-	umursamaz hale gel-	yüreğine işle-	çok gör-
dehsetle irkil-	üzülmüyor muş gibi davran-	şahlandığı nı duy-	rahatlık duyar gibi ol-	duygu duy-	duygularını yokla-
istek duy-	korla tutuş-	tutuş-	kül et-	din-	ceza çek-
öfkelen-dir-	yakınlık göster-	öfkeyle kızır-	iradesizlik göster-	sıkmaya başla-	nazik davran-
ağırılığın acısını duy-	cesaret gel-	öfkelenme ye başla-	hoşlanmam aya başla-	öfkesi art-	içini korku bürtü-
yüreğinin içine dol-	sarhoşluk gel-	rahatsız edil-	gönlünü kaptır-	gönüllü olduğunu göster-	heybetlen-
fenalık yap-	günah işle-	ızdırap ver-	kötülük et-	kötü düşünce besle-	dikleş-
tutsak ol-	sevmeye kalk-	içi üzüntüyle dol-	ölmek iste-	sert konuş-	verin dibine geçecek gibi ol-
serefini kaybet-	medet um-	cebelleş-	iktifa et-	yürekleri titret-	habersiz görün-
esef et-	kanımı dondur-	vefasızlık et-	hüzünle sor-	gölge düşür-	vüzünün vandığını duy-
kaderine boyun eğ-	kalbi duracak gibi ol-	vorgunluğ u at-	yorul-	dermanı kal-	yırtıcılaş-
yanaş-	acıyla kıvrın-	acısı azal-	tesirinde kal-	iyileş-	canına can kat-
sıkıntı içinde kal-	yorucu gel-	huzursuzl uğu art-	toparlan-	öfkeli bak-	öfkeli öfkeli öfkeli dağıl-
hevecanla sor-	kuşkulan-	ağlamaklı ol-	hırçınlaş-	merakı canlan-	tadını çıkar-
gözleri hayretle açıl-	merak sar-	sempati duy-	peyda ol-		

Yapılan çalışma sonucu 1082 adet etki fiili tespit edilmiştir. Bu sayının yüzdellik karşılığı %32,68'dir. İdrak fiillerinden sonra en fazla sayıya sahip 2. fiil grubu etki fiilleridir. Romanın güçlü yönlerinden birinin aşk, sevgi konusu olduğu

göze alınırsa bu fazlalık bekleneni yansıtmaktadır. Tesadüfler, iç içe geçmiş olaylar, şiir, mektup gibi romantik öğeler, ruhsal betimlemeler, kafa karışıklıkları kitabın romantizme yatkınlığını artıran unsurlardır. Bu öğelerin anlatımında da doğal olarak etki fiilleri kullanılır. Etki fiilleri, duyguların ve psikolojik betimlemenin anahtarıdır, anlatımının en sağlam yoludur. Etki fiillerinin yansıttığı duygulara bakıldığında hüznün, karmaşa, sıkıntı ve aşk içerikli duyguların, mutluluk, sevinç gibi duygulara göre daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Kahramanın karmaşık iç dünyası, tarihin ve tarihsel karakterlerin karanlık yönleri anlatılırken bu tarz duygular ön plana çıkarılmıştır. Romanın geneline hâkim olan ve iç içe geçmiş iki ana olaya bakıldığında da mutlu bitmeyen iki aşk görülür. Bu mutsuzluk etki fiillerinin sayısında da büyük yer edinmiştir.

7.3. İdrak Fiili

Çalışmada elde edilen idrak fiilleri aşağıda tablo şeklinde verilmiştir.

de-	benze-	söyle-	bil-	suç işle-	karar ver-
bekle-	sor-	düşünmez ol-	anla-	ara-	tara-
bulun-	çare bul-	anlat-	bul-	kabul et-	var-
unuttur-	sus-	cevap ver-	akıl erdir-	ilave et-	sözü kes-
birbirine karıştır-	yaz-	uydur-	göklere çıkar-	keşfet-	bak-
ispat et-	netice çıkar-	rica et-	izah et-	düğüm çözül-	unut-
tercih et-	karşılık ver-	oku-	kâğıda dal-	uğraş-	tayin et-
tanı-	söylen-	direktif vermeye başla-	san-	müsaade et-	ayırt et-
takdim et-	çıtlat-	itiraz et-	karşı gel-	hesaba kat-	çabala-
anlaş-	çalış-	anlaşıp-	lüzum gör-	inan-	zannet-

başvur-	söyleyebil-	hatırlat-	düşün-	fena hatıraları at-	selamla-
sözü değiştir-	okunabil-	sarf et-	dur-	sözlerinin arkasını getir-	hak ver-
hüküm verebil-	emir ver-	um-	seslen-	bahset-	takdir et-
vazgeç-	idrak et-	seç-	okumaya başla-	fark et-	hülyaların dan uyandır-
farkına var-	davran-	düşünebil-	konuş-	hafızasında n geçir-	anlamakta gecik-
selamı al-	sözünü kes-	kendi iç sakla- alemine dal-	tenkit et-	talep et-	
kavra-	reddet-	an-	görüşür-	dikkat et-	bildir-
teslim et-	izahat al-	haber ver-	haberdar bulun-	hazırlan-	mukabele et-
çal-	ifade et-	bağır-	hitap et-	haykır-	takıl-
yemin et-	sorul-	açığa vur-	öğret-	imkân bul-	araştır-
belirt-	kaçamak yap-	riayet et-	ileri sür-	meşgul ol-	anlamazlıktan gel-
tanıt-	istifade et-	işaret et-	sebepler bulabil-	bulmaya çalış-	dal-
belli et-	sualini yenile-	say-	anlatmaya başla-	müskülpeşentlik et-	inkâr et-
iştirak et-	tasavvuf ve tahmin et-	tekrarla-	fikir yor-	ısrar et-	dil dök-
yardım et-	icap et-	tebrik et-	sözü aç-	benzerlik kurabil-	benzet-
beyninden geç-	hafızasında parla-	hatırlamaya uğraş-	mırırdan-	düşünmeye koyul-	dikkatinden kaç-
alışkanlığı kazan-	zihnini yor-	davet et-	emret-	hatırlar gibi ol-	aklından geçir-
hitaba başla-	ram ol-	tereddüt geçir-	farz et-	mazur gör-	itaat et-
kariş-	yazıl-	iftira at-	doğru bul-	sessizleş-	aşırılık et-

ispat et-	idare et-	tashih et-	fikir yürüt-	hüküm veril-	düşünül-
gayrıtabii- bul-	mukayese et-	yanıl-	manası kal-	ihtimal verme-	yalan söyle-
sözünü şiddetle kes-	tavsiye et-	uyar-	mâni ol-	ezberlet-	tetkik et-
tasavvur et-	çıkır-	vedalaş-	telkin et-	üstün bul-	yakıştır-
fikir danış-	öne sür-	kabullen-	çağrıl-	çağır-	kontrol et-
kastet-	dikkatine çarp-	tasarlan-	değerlendir-	iddia et-	tedbir al-
dili tutul-	inhisara al-	dinlen-	teşhis koy-	tafsilat ver-	karşılık gör-
izahat ver-	kaynaş-	öğrenmiş ol-	nükte yap-	hesap yap-	ayır-
mihmandarlık et-	fısılda-	alkışla-	düzeni sağla-	tenkitte bulun-	karala-
kekele-	ipucu ver-	isim ver-	isabetli bul-	itiraf et-	düşünceye dal-
imkân bul-	konuyu kapat-	fırsat bul-	tatbik et-	üstünden at-	zaman öldür-
anlar gibi ol-	haberi ol-	şüphesi kalma-	taarruza geç-	iftiraya uğra-	bir tut-
aklını kullan-	el sıkış-	düğümü çöz-	ifşa et-	yerine getir-	iz bırak-
yoğunlaş-	hata yap-	karşılaştırmaya koyul-	makul konuş-	rastla-	yerinde ol-
hafızasını yokla-	hakikati gör-	tartışma yap-	davranışta bulun-	sessizliği boz-	açıklama yap-
içinden geçir-	kafasını kurcala-	notlar al-	tespit et-	saatler geçir-	vazifeye başla-
gizle-	zihnini kurcala-	iradesizlik göster-	üzerinde dur-	zihni dağıl-	rakip ol-
iradesini kullan-	çıt çıkma-	tanımaz ol-	yetiştir-	şiar edin-	yarat-
sap-	dadan-	esir olun-	yok olup git-	sözü bırak-	yasayı boz-
haklı bul-	buyruk gel-	gürle-	savun-	savaş yap-	izin ver-

rüya gör-	buluş-	tescil et-	düşüncesin den sıyrıl-	dili tutulur gibi ol-	dili çözülür gibi ol-
konuya dön-					

Çalışma sonucunda bu bahiste değerlendirilebilecek 1861 adet idrak fiili tespit edilmiştir. Bu sayının yüzdeler karşılığı %56,22'dir. İdrak fiilleri çalışmanın en fazla tespit edilen fiil grubudur. Bütünün yarıdan fazlasını bu fiiller oluşturmuştur. Bu durum Atsız'ın düşünmeye verdiği önemin bir göstergesi sayılabilir. Ruh Adam, her ne kadar aşkı önemseyen ve derin olarak anlatan bir kitap olsa da aşkın yanında mantığın ve düşünme gücünün önemini de vurgulamaktadır. “Tarih düşünerek yazılır, savaşlar düşünerek kazanılır, dünya düzeni düşünerek kurulur” iletişini vermek isteyen yazar, bu yolda idrak fiillerinden destek almıştır. Dikkat etmek, konuşmak, düşünmek, çalışmak fiilleri ve türevleri, en fazla kullanılan idrak fiil türleridir. Her ne kadar etki fiili kahramanların iç dünyasını yansıtmada önemli olsa da aslında romanı çözümlemede tek başına yeterli değildir. Bu noktada idrak fiili çok yarar sağlamaktadır. Roman bir bütün olarak düşünüldüğünde her fiil grubu bütünü oluşturan sac ayaklarıdır.

7.4. Verilerin İstatistikî Bulguları

Çalışmada elde edilen verilerin istatistik bilgileri tablo şeklinde sunulmuştur. Tablo şu şekildedir:

Tablo 1: Fiil Gruplarının Net Sayıları

Fiil Grubu	Net Sayı
Tüm Mental Fiiller	3310
Algı Fiilleri	368
Etki Fiilleri	1082
İdrak Fiilleri	1861

Tablo 2: Fiil Gruplarının Yüzdeler Dilimleri

Fiil Grubu	Yüzdeler Dilim
Tüm Mental Fiiller	3310 = %100
Algı Fiilleri	368 = %11,11
Etki Fiilleri	1082 = %32,68
İdrak Fiilleri	1861 = %56,22

Sonuç

İnsanlar; duygularıyla, düşünceleriyle ve algılarıyla var olan canlılardır. Diğer varlıklardan farklı olan en güçlü yönleri de bu becerileri ifade edebilme yetenekleridir. Bu ifade noktasında da fiiller devreye girmektedir. Fiiller sayesinde hisler, düşünceler ifade edilebilir. Mental fiil kavramı bu ifadelerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Zihinsel süreçlerin sonunda oluşan fiillere “mental fiil” denmektedir. Mental fiiller, her zaman çalışmalara konu olmuştur. Çalışmanın “Giriş” bölümünde bu çalışmalardan ve mental fiil gruplarından ayrıntılarıyla bahsedilmiştir. Bahsedilen kaynakların büyük bir kısmı lehçeler ve dil bilgisi üzerine inceleme yapılan çalışmalardır. Bu kaynaklar, bulgularıyla, sonuçlarıyla çalışmaya katkı sağlamışlardır. Bu tez ile mental fiiller, edebî eserde incelenerek en azından terimler açısından ve sınıflandırmalar boyutuyla onların tartışılabilir yanları ortaya çıkmış ve bir kişinin zihinsel sürecinin ve bunların fiil açısından ifadesiyle ortaya çıkan veriler üzerinde mental fiiller açısından daha fazla kafa yorulması sağlanmıştır. İncelemenin istatistik boyutlarına bakıldığı zaman şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- Tespit edilen mental fiil sayısı 3310'dur. Bunların dağılımı şu şekildedir: Algı fiilleri 368, etki fiilleri 1082, idrak fiilleri 1861, ikili fiiller 105, ilginç fiiller de 66 tanedir.
- Fiillerin yüzdeler dilimleri: algı fiilleri %11,11, etki fiilleri %32,68, idrak fiilleri %56,22 şeklindedir.

- Sayısal sonuçlara bakıldığı zaman idrak fiillerinin sayıca diğerlerinden çok olduğu görülmüştür. Bunu etki fiilleri takip etmiştir.

Çalışmanın soruları çalışma sonuçları kapsamında şu şekilde cevaplanabilir:

Ruh Adam romanında 3310 mental fiil belirlenmiştir. Bu da edebî metinlerin mental fiiller açısından zengin veri kaynakları olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir. Kuramı, kurama örnek bulmak değil; karşılaşılan farklı örnekler geliştirecektir, ön kabulünden yararlanırsa edebi metinler kuramı sorgulatacak ve bu sorgulama sonucunda geliştirecek niteliktedir. Çünkü mental fiillerin keskin sınırlarla birbirinden ayıramayacağı, bu sınırlara bazı fiillerin giremeyeceği belirlenmiştir. Bu konuda Şahin, Türkçede ilk yazılı metinlerden başlayarak mental fiillerin sıklığını ve bir kavramı ifade etmede birden fazla sözcüğün varlığına dikkat çeker. Bu ve bunun gibi birçok araştırma sonucu bizim ele aldığımız konu ve ulaştığımız sonuçlar arasında paralellik göstermektedir.

Roman iki ana olay üzerine kurulmuştur. Metinde tarihî ve duygusal öğeler iç içe geçmiş durumdadır. Bu öğeler belirlenen beş fiil grubunda ilgili fiillerle anlatılmıştır. Karakterlerin iç dünyaları, yapılan fiiller, düşünceler ve olayların gelişimi kullanılan fiillerle birebir örtüşmektedir. Selim karakterinin Güntülü karakteriyle ele alındığı bölümlerde etki fiili artarken tarihsel ve siyasal kimliğe büründüğü yerlerde idrak fiili, Ayşe ve Tosun karakterleriyle ilgili olduğu yerlerde de algı fiilinin kullanımı artmaktadır.

Romana ve sayısal sonuçlara bakıldığında üç farklı mental fiil grubu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın başında mental fiil kriterleri üç gruba ayrılarak incelenmek istenmiş ve başka fiil gruplarının da tespit edilebileceği düşünülmüştür. Ancak fiillerin çok net olmasa da belli sınırlarının olduğu ve bu nedenle de üç fiil grubunun yeterli geldiği görülmüştür. İncelenen metin üç fiil grubu için de zengin bir kaynaktır. Elbette bu zenginlik kitabın olay ve karakter sayısı bakımından fazla oluşundan da kaynaklanmaktadır. Her karakterin ayrı bir düşüncesi ve iç dünyası olduğu göz önüne alınırsa bu fiil çeşitliliğinin olması kaçınılmazdır.

Hüseyin Nihal Atsız, milliyetçi- Türkçü bir fikre sahiptir. Eserlerinde bu yönünü açıkça hissetmek mümkündür. Ruh Adam romanı romantizm ağırlıklı,

iki aşk hikâyesi etrafında şekilleniyor gibi görünse de aslında Türkçülük, vatan sevgisi, cumhuriyet, monarşi ve askerlik kavramlarını destekleyen bir düşünce yapıtıdır. Diğer etmenler, ana unsurları besleyen ara etmenlerdir. Romanda idrak fiillerinin etki fiillerinden daha fazla olması da bu düşünceyi doğrulamaktadır. Roman, idrak ve etki fiillerinin temelinde kurulmuş, algı fiilleri ve diğer fiillerle de desteklenmiştir.

Romanda idrak fiillerinin etki fiillerinden fazla olması da Atsız'ın duygulardan çok düşünmeye ve düşünme türevi fiillere daha fazla önem verdiğini kanıtlamaktadır.

Romanın betimleme yönüne bakıldığında daha çok duygu betimlemelerine ağırlık verildiği görülmektedir. Çalışmada mental fiillerin tespiti yapıldığı için direkt isimleri betimleyen sıfat gibi sözcükler yerine duygu ve durum betimlemesi yapan mental fiillerin olduğu saptanmıştır. Yazar, kahramanlık ve tarih üzerine betimlemelerini idrak fiilleri yoluyla yapmıştır. 87 adet düşünme ile ilgili fiil bulunmaktadır. Bu fiillerin çoğu ana karakter Selim Pusat'ın tarihsel konuşmalarına başlamadan önceki düşünce dünyasını yansıtmaktadır. Romanın vazgeçilmez unsurlarından biri de aşktır. Yazar, aşk üzerine betimlemelerini etki ve algı fiilleri temelinde gerçekleştirmiştir. Genellikle aşkın mutlu edici yönünden çok, kişiyi esir alan yönünü vurgulayan Atsız, “kendinden geç-, kendini unut-, kendini mahvet-, kendini alama-, od düş-, yüreğini derde sal-” gibi etki fiilleri; “dal, kendi iç alemine dal-, bekle- “idrak fiilleri ve “gör-, görür gibi ol-, seyretmeye dal-, gözlerine dal- “algı fiillerini çok sayıda kullanmıştır. Verilen bu fiiller, betimlemeler yapılırken sıkça tekrar edilen mental fiillerdir.

Çalışmada elde edilen bir diğer sonuç ise mental fiillerin kesin çizgileri olan bir sınıflandırmaya giremeyeceğidir. Çalışma Erdem'in sınıflamasına göre yapılmıştır. Bu sınıflamaya göre mental fiiller algı, etki ve idrak olmak üzere üç grupta incelenebilmektedir. Ancak araştırmanın sonunda farklı başlıklar altında değerlendirilebilecek fiillerin de olduğu görülmüştür. Bu fiilleri için net bir görüş olmadığı için bu başlıklar çalışmaya alınmamıştır. Sınıflamaya ek fiil olarak yüklem olmuş isimler, fiilimsiler ve sıfatlar dahil edilmemiştir. Bu da çalışmanın farklı bir yönü olarak kabul edilebilir.

Kaynakça / References / مصدر

- Aksan, Doğan. *Her Yönüyle Dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.
- Atsız, Hüseyin Nihal. *Ruh Adam*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 61. Baskı, 2015.
- Babu, Nandita. *Development of Theory of Mind and Mental State Language in Children*. New Delhi: Concept Publishing Company, 2009.
- Bahar, İlhan. *Vaktiyle Bir Atsız Varmış*. İstanbul: Kamer Yayınları, 2015.
- Banguoğlu, Hasan Tahsin. *Türkçenin Grameri*. İstanbul: Baha Matbaası, 1974.
- Biber, Douglas vd. *Longman Student Grammar of Spoken and Written English*. John Benjamin Publishing, 2003.
- Bilgegil, Mehmet Kaya. *Türkçe Dilbilgisi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1984.
- Booth, James vd. *Development of the Understanding of the Polysemous Meanings of the Mental State Verb Know*. Cognitive Development, 1995.
- Bozkurt, Fuat. *Türkçenin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları, 2010.
- Dizdaroğlu, Hikmet. *Türkçede Fiiller*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1963.
- Erdem, Melek. "Türkmen Türkçesinde Hareket Fiillerinin 'İstem'e Göre Anlatım Değişimleri", *Ankara Üniversitesi Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2(2006), 39-46.
- Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayram Basım Yayım, 2008.
- Günay, Veli Doğan. *Dil ve İletişim*. İstanbul: Multilingual, 2004.
- Hacıeminoğlu, Necmettin. *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.
- Hirik, Erkan. "Türkçede Duyu Fiilleri ve Kılınış Fiilleri Arasındaki İlişki", X. *Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ed. Ferruh Ağca vd. (Eskişehir: ESOGÜ Yayınları, 2018), 805.
- Hughes Claire vd. *What are the Links Between Theory of Mind and Social Relations and New Directions for Studies of Typical and Atypical Development*. Blackwell Publishing Ltd., 2004.
- Kamchybekova, Kyial. *Kırgız Türkçesinde Duyu Fiilleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Karakuşçu, Nail. *Genel Psikoloji ve Normal Davranışlar*. Ankara: Pelin Ofset, 1999.
- Kaya, Bilge. *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiil Yapım Ekleri, Bunlarla Türemiş Fiiller, Bu Fiillerin Anlam Özellikleri ve Bunların İlköğretim Dil Bilgisi Öğretimine Yansımaları*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Korkmaz, Zeynep. *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları, 4.

- Baskı, 2014.
- Kurul, Redhouse İngilizce- Türkçe Sözlük. Milliyet Gazetesi Yayınları, 1992.
- Levin, Beth. *English Verb Classes and Alternations A Preiminary Investigation*. Chicago and London: The University of Chicago Press,1993.
- Ryle, Gilbert. *The Concept of Mind*. London: B22ames and Noble, 1949.
- Sertkaya, Osman Fikri. *Hüseyin Nihal Atsız, Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,1987.
- Shatz Marilyn vd. *The Acquisition of Mental Verbs: A Systematic Investigation of the First Reference to Mnetal State*. Michigan: University of Michigan, 14 Cognition,1983.
- Şahin, Savaş. “Mental Fiil Kavramı ve Türkiye Türkmen Türkçesinde Mental Fiiller”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1 (4), 2012,46-49.
- Türkdil, Yakup. “Anlam Bilimi Açısından Kazak Türkçesinde Duyu Fiilleri”. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Yaylagül, Özen. “Türkiye Türkçesindeki Duygu Fiilleri”, *Modern Türklük Dergisi*, 7(2010),100-111.
- Yeşilyurt, Şamil. “Yeniden Doğuş Biçimleri ve Ruh Adam Romanı”, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi Gelenek ve Postmodernizm Özel Sayısı 7* (2017),136.
- Yıldız, Erhan. *Key Dictionary for Learnes*. Ankara: Palme Yayınevi, 2010.
- Yıldız, Hüseyin. *Eski Uygurcada Mental Fiiller*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.